

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรม การทำบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงจริยธรรม การค้นคว้าหาข้อมูลในหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลการวิจัย แล้วนำเสนอผลการศึกษา จึงสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้

๕.๑ บทสรุป

บ้านหนองเขื่อนช้าง เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๓๐ โดยประชาชนที่อพยพมาจากบ้านเมืองหงส์เมืองทองจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเดิมดินแดนนี้เป็นป่าดงดิบมีสัตว์นานาชนิด ตรงใจกลางมีหนองน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ มีโขลงช้างจำนวนมากมาอาบน้ำอยู่เป็นประจำจนกลายเป็น “เถื่อนช้าง” และได้เพี้ยนมาเป็นเขื่อนช้าง จึงเรียกว่า บ้านหนองเขื่อนช้าง

บุญบั้งไฟในสมัยก่อนมีขึ้นเพื่อขอฝน บูชาผญาแถน และผสมผสานกับการบูชาผีปู่ตาประจำหมู่บ้าน และเป็นสัญญาณว่าให้ผู้คนในที่ต่างๆ กลับมารวมกันเพื่อลงแขกดำนา หรือเป็นตัวบอกกล่าวว่ใกล้ฤดูการทํานาแล้ว

ความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างมีที่มาจากความเชื่อของชาวอีสาน โดยทั่วไป มีการผสมผสานหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น เชื่อในเรื่องของผีसाง เทวดา ที่ปกป้องรักษาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนโบราณที่ส่งเสริมให้คนทำบุญ

ชาวบ้านหนองเขื่อนช้างเป็นสังคมพุทธเหมือนกับชาวอีสานในถิ่นอื่นๆ ยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นข้อปฏิบัติในการดำรงชีวิต แต่ก็มีความเชื่อในเรื่องของผีसाง และเทวดา ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ นำมาผสมผสานกับพระพุทธศาสนาจนไม่สามารถแยกออกได้ว่า คำสอนใดเป็นพุทธแท้ คำสอนใดเป็นเรื่องของผีและเทวดา จึงมีวิธีปฏิบัติเพื่อให้ได้มาบุญกุศลโดยอาศัยพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมในประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น

ตำนานของประเพณีบุญบั้งไฟตามความเชื่อโดยทั่วไปของชาวอีสานนั้น ประกอบด้วยนิทานปรัมปรา ๒ เรื่อง คือ เรื่องท้าวผาแดงและนางไอ่ และนิทานเรื่องพญาแถนและพญาคันคาก

วัตถุประสงค์ของการจัดงานบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง เพื่อเป็นการบูชาพญาแถน เพื่อเป็นการเสี่ยงทายฟ้าฝน และเป็นการขอฝน

ขั้นตอนการจัดเตรียมงานการทำบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างนี้เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในตำบลท่าสองคอน

ในงานประเพณีบุญบั้งไฟ (คนในหมู่บ้านจะเป็นเจ้าภาพ)จะทำฎีกาบอกบุญไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อให้ ชาวบ้านอื่นจัดบั้งไฟและขบวนแข่งมาร่วมงานบุญและประชันกันบางทีมีประกาศให้หมู่บ้านหรือบุคคลนำบั้งไฟมาประกวดกัน

การเอ้หรือการตกแต่งบั้งไฟ ไม่เพียงแต่เป็นการตกแต่งให้สวยงามเท่านั้น แต่ยังเป็นการสอดแทรกนิทานในตำนาน และสอดแทรกเนื้อหาทางพุทธศาสนาผ่านงานศิลปะที่เป็นฝีมือของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างที่จะสะท้อนให้ผู้ที่มาร่วมงานได้เห็นและระลึกถึงคุณธรรม และศีลธรรมผ่านลวดลายอันวิจิตรงดงามของบั้งไฟ

การแห่บั้งไฟนอกจากจะได้รับความสนุกสนานแล้วยังได้สร้างความสมัครสมานให้กับชุมชน และให้คำสอนให้กับผู้มาเยี่ยมชมและการแสดงการละเล่น ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมาแสดงการละเล่น คนเราเมื่อได้เล่นได้กินร่วมกัน ก็จะเกิดความรักใคร่ใยดีต่อกัน การเล่นบางอย่างจะสุภาพเรียบร้อย บางอย่างไม่สุภาพ แต่ก็ไม่ใช่สาหาความ ถือเป็นการเล่นเท่านั้น

การจัดบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างนี้ นอกจากจะได้ความสนุกสนานสร้างความสมัครสมานในชุมชนแล้ว ยังคงอนุรักษ์ความเชื่อแบบโบราณอยู่ คือก่อนจะนำบั้งไฟไปจุดนั้นแข่งขันนั้น ก็ยังคงต้องมีการจุดบั้งไฟเพื่อเสี่ยงทาย และบอกกล่าวกับศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านเสียก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับคนในหมู่บ้าน

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่

๑. ความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างนั้น เป็นคติความเชื่อทางสังคมของของอีสานทั่วไปที่วิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ เป็นความเชื่อของคนอีสานใน

การขอฝนสืบต่อมา จากเรื่องพญาคันคาก ผู้รับชนะพญาแถนและขอให้แถนบันดาลให้ฝนตก
ต้องตามฤดูกาล

หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ได้แก่

หลักพราวาธรรม ๔ ทำให้ชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง รักษาสัจจะในการทำงาน
ให้สำเร็จลุล่วงตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย ,ทมะ มีการข่มใจ ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ เมื่อมี
การกระทบกระทั่งในการทำงาน, ขันติ มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความ
ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทรทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย, จาคะ ชาวบ้าน
หนองเขื่อนช้างช่วยกันบริจาคทรัพย์ส่วนตนเพื่อประเพณีบุญบั้งไฟ

สังคหวัตถุ ๔ ชาวบ้านหนองเขื่อนช้างก็นำมาปรับใช้ในงานบุญบั้งไฟ คือ
ทาน ชาวบ้านมีการทำบุญถวายทานแด่พระภิกษุสามเณร มีการบริจาคเงินเพื่องานบุญครั้งนี้ มี
การนำข้าวปลาอาหารมาต้อนรับแขกผู้มาร่วมงาน, ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ที่
ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจกับแขกผู้มาเยือนในงานบุญบั้งไฟ ถือว่าเป็นหน้าตา
ของหมู่บ้าน, อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด ชาวบ้านจะช่วยเหลือเกื้อกูลคือมีการ
บริจาควัตถุสิ่งของให้ความอนุเคราะห์กับแขกผู้มาเยือน, สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความ
สม่ำเสมอ ชาวบ้านหนองเขื่อนช้างจะต้อนรับแขกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

บุญกิริยาวัตถุ ๓ คือหลักการให้ทานชาวบ้านหนองเขื่อนช้างเชื่อในเรื่องของการ
ให้ทานในพระพุทธศาสนา ซึ่งในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างนั้น จะมีการ
ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรในวันโฮม และวันบุญ ,หลักของศีลชาวบ้านหนองเขื่อน
ช้างเชื่อในเรื่องของการรักษาศีลในพระพุทธศาสนา โดยมีการรักษาศีล ๕ อยู่แล้ว และจะมี
การถือศีลอุโบสถทุกวันพระ, หลักสมาธิ ชาวบ้านหนองเขื่อนช้างเชื่อในเรื่องของการบำเพ็ญ
ภาวนาในพระพุทธศาสนา และในงานประเพณีบุญบั้งไฟก็ใช้หลักสมาธิในการทำบั้งไฟ และการ
ตกแต่งบั้งไฟ จึงจะสำเร็จได้

หลักอิทธิบาท ๔ ชาวบ้านหนองเขื่อนช้างได้นำมาใช้ในงานบุญบั้งไฟคือทุกฝ่าย
ต่างก็มีความชอบ มีความตั้งใจ มีความศรัทธาในหน้าที่ของตนเพื่อให้งานออกมาดีที่สุด

หลักความสามัคคี การจัดงานบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างนั้นต้อง
อาศัยความสมัครสมานสามัคคีจากคนในหมู่บ้านทุกคน เพราะถ้าแตกแยกกันแล้วงานบุญบั้ง
ไฟจะเกิดเสียมิได้เลย

คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้

๑) **ด้านจิตใจ** ประเพณีบุญบั้งไฟได้เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างเป็นอย่างมาก เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพทางการเกษตรทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะมีน้ำท่า ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ พืชผลทางการเกษตรได้ผลดี

๒) **ด้านเศรษฐกิจ และสังคม** ประเพณีบุญบั้งไฟก็ได้ก่อให้เกิดคุณค่าด้านเศรษฐกิจและสังคมกับชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ดังนี้

๒.๑) ด้านเศรษฐกิจ

ในช่วงเทศกาลงานบุญบั้งไฟนี้ จะมีเงินสะพัดในชุมชนประมาณ ๑๐ ล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สอยในการจัดทำขบวนแห่ อาทิ ซื้อเครื่องตกแต่งบั้งไฟ ซื้ออุปกรณ์ในการจัดทำบั้งไฟ

๒.๒) ด้านสังคม

จึงทำให้มีบทบาทต่อสังคมชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอนเป็นอย่างดี ทำให้ชุมชนได้รับคุณค่าจากประเพณีอันดีงาม

๓) ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจึงมีการให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน

๔) ด้านความสามัคคีของชุมชน

ประเพณีงานบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามนี้ ได้สร้างความร่วมมือใน การทำงานถือเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้คนได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและนำมาสู่ความร่วมมือในการจัดการกับปัญหาของตนเอง

๕) การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีบุญบั้งไฟทำให้ประชาชนในหมู่บ้านหนองเขื่อนช้างมีความรู้สึกผูกพัน สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกันได้ มีจิตสำนึกถึงความเป็นพวกเดียวกันมีปณิธานร่วมกันที่จะสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามนี้ ให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

เมื่อศึกษาเรื่องการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในความเชื่อและพิธีกรรม บุญบั้งไฟ ของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จึงมีข้อเสนอแนะออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ควรจะศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยว การสร้างรายได้ อาชีพเสริม และการกระจายรายได้ เป็นต้น

(๒) ทุกภาคส่วนควรให้การสนับสนุน และร่วมมือกันอนุรักษ์รูปแบบประเพณีบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิมเอาไว้เพื่อไม่สูญหาย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเป็นงานวิจัยเพื่อต่อยอดงานวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

(๑) ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีประจำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน

(๒) ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดประเพณีบุญบั้งไฟของทุกภาคส่วน

(๓) ศึกษาวิวัฒนาการรูปแบบประเพณีการทำบุญบั้งไฟ กับค่านิยมของคนในยุคปัจจุบัน